

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Aljhdhami M.H. et al. 2020. Movements patterns of Sooty Falcons *Falco concolor* tracked via satellite across their annual cycle. *Bird Study* 67: 505-520.

Van Eleonora's Valken is ondertussen enorm veel bekend, ook van hun trekwegen van het Mediterrane gebied naar Madagascar. De nauw verwante Woestijnvalk, net als Eleonora's een soort die broedt in juli-oktober (ofwel: de trektijd van Euraziatische vogels, door deze valken aangegrepen om hun eigen jongen mee te voeden), is veel minder bekend. In Oman (broedgebied) werden tien valken met een zender uitgerust (6 juveniele, 4 adulte), plus nog een adulte vogel op Madagascar (het overwinteringsgebied). Niet verrassend was het activiteitsgebied klein in het broedgebied, en veel ruimer buiten de broedtijd. Een adulte niet-broedvogel, gevangen op Madagascar, bestreek in de zomer een enorm gebied in Ethiopië en Eritrea, een niet-broedende onvolwassen Woestijnvalk bestreek een nog veel groter gebied van NO-Ethiopië tot aan Oman-Yemen en Saoedi-Arabië. Daarbij frequenteerden ze vooral graslanden en kale grond/open water. De broedplaatsen werden eind oktober – begin november verlaten, waarbij ze over land zuidwaarts trokken (adulte vogels oostelijker en directer richting Madagascar dan juveniele). De vogels stopten even langs de kust van Tanzania/Mozambique alvorens de oversteek naar Madagascar te maken. De trip van Oman naar Madagascar duurde 36-58 dagen (gemiddeld 50), met een gemiddelde dagelijkse snelheid van 43 km/uur. Op Madagascar verbleven de valken in het zuiden en zuidwesten. In het voorjaar vlogen de vogels eerst naar de kust van Afrika, om van daaraf naar het noorden te vliegen. Slechts één vogel haalde zijn potentiële broedgebied (in 43 dagen) in de Dalakh archipel; de rest sneefde voortijdig (wat te denken geeft, maar de auteurs kennelijk niet gezien hun pleidooi om meer valken met een zender uit te rusten vanwege lacunes in de bestaande kennis).

Agostini N. et al. 2021. Local and regional wind patterns affect spring migration, magnitude, flyways and flocking of European Honey-buzzards *Pernis apivorus* at the Strait of Messina. *Ardeola* 68: 373-390.

Een onleesbare studie in kleren-van-de-keizer taal die laat zien wat al bekend is, namelijk: het aantal Wespddieven dat in het voorjaar de Straat van Messina passeert staat onder invloed van het lokale weer, in het bijzonder wind (en nog meer in het bijzonder wind uit het noordwesten op de dag voorafgaande aan de passage). Hoewel de auteurs zeggen dat betrouwbare telling van Wespddieven op dit 'stuwpunt' eigenlijk onmogelijk is (betrouwbaar in de zin van: een indicatie geven voor de populatie-omvang in het achterland) beweren ze in een volgende zin dat – rekening houdend met windrichting en -kracht – zo'n telling eigenlijk wél mogelijk is. Dat lijkt me optimistisch. Nóg optimistischer is de uitspraak dat de tellingen zullen bijdragen aan de bescherming van Wespddieven. Hoe dan?

Berghmans H. 2021. Mogelijke vervanglegsels bij Bosuil en Havik op het SCK-domein te Mol (A) in 2019. *Natuur.oriolus* 87: 102-104.

Een nest met broedend vrouwtje Havik op 12 april (staart zichtbaar) had op 27 mei geen poep eronder. Ook bij latere controles niets. Op 29 juni werd 250 m verderop een oud nest gecontroleerd, waarop verse takken lagen en een beetje poep eronder. Een volwassen Havik alarmeerde. Nestcontrole op 5 juli leverde één jong op (18 dagen oud, dus legbegin 10 mei). Vergeleken met het gemiddelde legbegin (sinds 2002 bijgehouden) van 27 maart is dat een zeer late start, vandaar de logische suggestie van een vervolglegsel van het mislukte eerste broedsel. (h.berghmans@skynet.be).

Berkvens M. & van Diermen J. 2021. Grondnesten van wespen, wat bepaalt de kans op predatie door Wespensdief? *Natuur.oriolus* 87: 1-17.

Wat worden er toch een mooie studies aan Wespensdiefen gedaan, in toenemende mate vergezeld door onderzoek aan diens belangrijkste prooi-soort: sociale wespen (zie ook Kolsters & Wouters 2021). Onderhavige studie over 2012-2020 speelde zich af op Groot Schietveld, een militair oefenterrein (1570 ha) in de provincie Antwerpen. Het agrarische gebied rondom, met maïs en gras als voornaamste gewassen, is rijk aan houtwallen. In dit gebied werden systematisch wespennesten gezocht, een proces dat een duidelijke leercurve volgde en vanaf 2015 een systematische inslag kreeg door transecten te lopen langs bestaande structuren in het terrein (gemiddelde loopsnelheid 0.77 km/uur). Op 167 bezoeken (152 km) werden 145 nesten gevonden: 114x gewone wesp (vooral heide, grasland en maïs), 18x Duitse wesp (vooral maïs en heide, dat laatste habitat alleen in het begin van de studie), 11x hoornaar en 2x *Vespula* spp. (99 nesten door Marieke Berkvens zelf). Het verloop over 2014-20 vertoonde een zaagtandcurve, met 2017 als nulpunt (geen vondsten), behoorlijk overeenkomend met meldingen door het publiek aan de brandweer (veelal in tuinen). De verkeersdrukte (uitvliegende wespen per 5 minuten) varieerde sterk van jaar op jaar: hoog in 2016, (veel) lager in 2015, 2018, 2019 en 2020 (indicatief voor de grootte van volken in een jaar). Net iets meer dan de helft van de wespennesten was (nog) intact bij de vondst (74 van 134); uiteindelijk werden 69 van de 134 gepredeerd. In cultuurland werd ruim minder dan de helft van de nesten gepredeerd, in natuurgebieden tweederde. In sommige jaren, als 2016, bleven de nesten lang actief, de laatste nog tot halverwege december. Gepredeerde nesten bleven veelal actief (44 van 55 in 2015-20), zij het dat de gevolgen sterk negatief voor de kolonie waren (bijvoorbeeld een 2-3 weken kortere levensduur). Herhaalde predatie werd niet vastgesteld (wat sowieso pas na een maand lucratief zou zijn geweest). Ongestoorde nesten gaan langer door (tot begin november) dan partieel gepredeerde. Door dichte bodemvegetatie of dichte beworteling bleef een deel van de wespennesten buiten schot van predatie; ook kon grote onrust (door menselijke aanwezigheid) ervoor zorgen dat nesten buiten schot bleven van Wespensdiefen (tenzij ze er vroeg op de dag bij waren, en maar hopen dat nesten niet met gif werden bewerkt). Deze studie laat, net als die van Kolsters & Wouters, zien dat lang niet alle wespennesten worden geplunderd (hangt vooral af van de plek); en ook dat de overlevende nesten groot kunnen worden. Met een gerichte aanpak valt veel informatie over wespen (aantallen, habitat, overleving, grootte volken, predatie) te verzamelen. Deze studie bewijst dat je met gerichte vragen kunt doordringen in het

leven van organismen die nauw met elkaar zijn verweven. Geweldig. (berkvens22@gmail.com).

Bult H. 2020. Inventarisatie Wespendif op de Brabantse Wal in 2019. Veerkracht 25: 4-8.

In een gebied van ongeveer 20 bij 15 km in westelijk Noord-Brabant werden losse waarnemingen volgens Sovon-criteria geclusterd. Dat leidde tot de conclusie dat er in 2019 13-17 paren zouden zitten. Helaas is de Wespendif een soort die zich volledig onttrekt aan bureaucratische manieren om waarnemingen in te dikken tot territoria. Onbekend blijft dus hoe de Wespendif er werkelijk voor staat.

De Rosa D. et al. 2021. A vanishing raptor in a Mediterranean island: an updated picture of Red Kite (*Milvus milvus*) in Sardinia, Italy. Riv. Ital. Orn. 91: 39-44.

De Rode Wouwen op Sardinië schommelden van 20-30 paren in 1971-75 naar 8-15 in 1990-93, 20-25 in 2006-2011 en 10-13 in 2018-20. Een precair bestaan. De winterpopulatie nam in 2018-20 wel toe, na jarenlang op een laag niveau te hebben gezeten. Wintervogels zijn onder meer afkomstig uit Tsjechië en Zwitserland (een recente bevinding op basis van wouwen uitgerust met gps-zenders) en van Corsica. De afname als broedvogel wordt geweten aan klimaatsverandering, maar zonder dat uit te leggen. (derosadavide@yahoo.it).

Descalzo E. et al. 2021. Integrating active and passive monitoring to assess sublethal effects and mortality from lead poisoning in birds of prey. Science of the Total Environment 750 (2021), 142260.

Tussen 2004 en 2020 werd in Spanje bij 16 soorten roofvogels loodvergiftiging vastgesteld. Van alle vormen van vergiftiging nam lood 8.1% voor zijn rekening. Het lood komt vooral via jagers in de leefomgeving. Dat wordt onder meer zichtbaar aan het eind van het jachtseizoen, als de loodwaarden in levers van roofvogels het hoogst zijn. Onder de roofvogels hebben vooral Vale Gier en Steenarend hoge loodconcentraties in hun levers; bij gieren heeft driekwart te maken met hoge waarden. Loodvergiftiging is in Spanje een substantiële bron van sterfte. Het leidt tevens tot schadelijke effecten op biosynthese en metabolisme en via oxidatieve stress.

Galarza A. & Zuberogoitia I. 2021. First record of albinism in an Osprey. British Birds 114: 485.

Op een nest van een Visarend in Baskenland werd in voorjaar 2021 een albino jong gefilmd; zijn twee nestgenoten waren normaal gekleurd. Albino's hebben rode ogen (dit jong ook), zijn gevoelig voor licht en hebben vaak problemen met diepte zien. Het jong was de laatst geborene. Het stierf drie dagen na uitkomen. (aitorgalarzai@gmail.com).

Howes C., Byholm P. & Symes C.T. 2021. Forest availability and fragmentation drive movement behaviour of wintering European Honey-buzzards *Pernis apivorus* in Africa. Ardea 108: 115-128.

Op basis van 11 adulte en 21 juveniele gezenderde Wespendifen uit Finland werden trekwegen en ruimtegebruik in Afrika vastgesteld. De Finse vogels bereikten Afrika via de oostzijde (om de Middellandse Zee heen), via de Griekse eilanden en Kreta en via de centrale Middellandse Zee (laars van Italië met bijbehorende eilanden). Overwintering vond zeer verspreid plaats, van de oostzijde van het Congobekken tot

het westelijke deel van het Congobekken en West-Afrika. Sommige vogels verbleven de hele winter op één plek, andere waren veel mobieler en verplaatsten zich geregeld over grotere of kleinere afstanden. Wel/niet verplaatsen bleek te correleren met het voorkomen van bos ter plekke: plaatstrouw was typisch voor vogels overwinterend in grote, min of meer intacte bossen, terwijl verplaatsingen vooral optraden in de meer versnipperde bossen. Plaatstrouw kwam bij volwassen Wespendienven vaker voor dan bij juvenielen. Uitgaande van de idee dat Wespendienven echte bosvogels zijn zou je kunnen denken dat habitatfragmentatie (van bossen) nadelig is voor deze soort. De auteurs denken dat dat zo is, onder de suggestie dat de grotere verplaatsingen in versnipperd habitat leidt tot meer energieverlies. Het geeft aan dat je met zenders mooie dingen kunt uitzoeken, maar dat je werkelijk geen idee hebt wat er ter plekke precies waarom gebeurt. We weten bijvoorbeeld niet of de ruimere verplaatsingen daadwerkelijk gepaard gaan met 'energieverlies' (als ze het bijvoorbeeld schroevend doen, is dat onwaarschijnlijk), noch ook weten we iets van het voedselaanbod in gesloten en versnipperde bossen (kan het zijn dat er meer voedsel is in aaneengesloten bos, gezien de veel kleinere activiteitsgebieden en de plaatstrouw van adulte vogels in grote bossen?) Zonder onderzoek ter plekke blijft het gissen. Interessant aan deze studie is wel dat bewegingen duidelijk in kaart zijn gebracht, ook van juveniele vogels. Die laatste zwerven gedurende hun jongelingentijd fors door Afrika heen, en wie weet is dat niet alleen noodgedwongen (competitie met adulte vogels in gesloten bos?) maar ook gewoon exploratief gedrag? In hun eerste levensjaar blijven ze sowieso in Afrika, ook in de zomer (en van competitie met adulte vogels kan dan geen sprake zijn want die zitten in Europa). Dat grootschalige boskap in Afrika uiteindelijk negatief kan uitpakken op wespendienfpopulaties lijkt aannemelijk, al laat deze studie zien dat Wespendienven ook in gefragmenteerde gebieden uit de voeten kunnen. Is dat laatste op het scherp van de snede? We weten het niet. Of habitatfragmentatie in Centraal-Afrika daadwerkelijk heeft geleid tot meer Wespendienven die zuidelijker in (zuidelijk) Afrika overwinteren, wat de auteurs beweren, weten we ook niet zeker. Meer waarnemers die alerter zijn op Wespendienven, in combinatie met betere opslagsystemen van waarnemingen (waardoor waarnemingen beschikbaar zijn), kunnen gemakkelijk tot verkeerde conclusies leiden. Maar wie weet. Alles bij elkaar is de kennis van Wespendienven in Afrika veel groter dan tot voor kort het geval was. Maar we zijn nog lang niet op het punt aanbeland dat we snappen wat er gaande is, en waarom. (caroline.grace.howes@gmail.com).

Huchler K., Schulze C.H., Gamauf A. & Sumasgutner P. 2020. Shifting breeding phenology in Eurasian Kestrels *Falco tinnunculus*: effects of weather and urbanization. *Frontiers in Ecology and Evolution* 8, Article 247.

In Wenen (450 km²) broeden Torenvalken zowel in de stad als in de buitenwijken. In 2010-2018 is gekeken naar aankomst op de broedplaatsen en legbegin, voor zowel binnenstad als buitenwijk. Er werden geen verschillen gevonden in aankomstdata maar de stadse valken begonnen later met de eileg. In droge voorjaren was de start sowieso later. Valken die laat aankwamen verkleinden het interval tussen aankomst en start van de eileg, daarmee deels compenserend voor de late aankomst. Amateurs meldde de aankomst van valken op de broedplaatsen gemiddeld een week eerder dan de wetenschappers,

maar die laatsten waren weer beter in het bepalen van het legbegin (doordat ze nesten bezochten en jongen opmaten, waarmee het legbegin kon worden teruggerekend).

Husby M. 2020. Osprey observed when drowned by its prey. *Ornis Norvegica* 43: 28-31.

Hoe vaak is dat verhaal al niet verteld, van de Visarend die door zijn gevangen vis werd verdrinken. Biologen geloven zulke verhalen niet, al was het maar omdat het wel heel onwaarschijnlijk is dat een arend zijn klauw niet kan terugtrekken als de vis te zwaar blijkt te zijn (evolutionair een strategie die wordt afgestraft). Het verhaal kreeg een extra knauw toen een in *British Birds* gepubliceerde foto van karper met visarendskelet gefabriceerd bleek te zijn: het was een Buizerd, en de klauw was door de grappenmaker vastgemaakt. Toch zijn er wel enkele waarnemingen die erop wijzen dat het incidenteel voorkomt, zowel in Europa als Noord-Amerika. In het hier beschreven geval ging het om een vogel die door acht waarnemers werd gezien tijdens de vangst van een vis in een meer in Noorwegen. Het verhaal werd door twee van hen, onafhankelijk van elkaar, aan de schrijver verteld, en hun versies kwamen tot in detail met elkaar overeen. De arend ving zijn fatale vis in de namiddag van 24 juli 2008. Hij probeerde de vis uit het water te krijgen door enkele minuten hard met zijn vleugels te slaan. Na een korte rustpauze van 5 sec probeerde hij het opnieuw, gevolgd door een rustpauze van 30 sec. De arend lag nu diep in het water en trachtte met wilde vleugelslagen omhoog te komen (1 minuut). Na een nieuwe rustpauze volgde een nieuwe woeste poging, waarbij een verplaatsing van een vijftal meters over het wateroppervlak plaatsvond. Bij de daaropvolgende rustpauze stak alleen nog de kop boven water. Die verdween, kwam na 30 sec nog even boven, en verdween toen definitief. Ter plekke werd niets gevonden (met bootje ernaartoe), noch in de dagen erna langs de oever. Het voorval werd op 300 m afstand gevolgd door mensen uitgerust met verrekijkers. Het moet een volwassen vogel zijn geweest (jongen stonden nog op nest). In het meer komen zware vissoorten voor (vooral bruine zalm kan zwaar worden, tot 7.2 kg, bij een gemiddeld gewicht van 400 g). (magne.husby@nord.no).

Jasinski M. *et al.* 2021. Kestrel nest box occupancy and fledging rates and the effect of kestrel presence on bird abundance and activity in fruiting crops in the Niagara Region and Norfolk county. *Crop Protection* 129 (2021): 105377.

Door in fruitboomgaarden nestkasten op te hangen voor Amerikaanse Torenvalken werd gehoopt vraat op fruit door lastige vogelsoorten te verminderen. De studie suggereert dat het werkt, maar legt niet uit hoe dat kan als fruitpredatie optreedt op het moment dat de valken alweer weg zijn. En iets anders waar de fruitboeren voor moeten oppassen: de kasten zijn ook in trek bij de spreeuwen, een invasieve soort die wel raad weet met rijp fruit. Een raadselachtige studie, enigszins nonsensicaal zelfs, maar wel eentje die probeert fruitschade te bestrijden met natuurlijke vijanden (zie ook Luna *et al.* 2020).

Jobson B. *et al.* 2021. Monitoring of migratory soaring birds in the East-African flyway: a review and recommendations for future steps. *Sandgrouse* 43: 2-23.

Omdat roofvogels (en andere zwevers als ooievaars en pelikanen) liever niet over grote watervlaktes trekken, worden ze tijdens de trek getunneld naar plekken waar ze die plas kunnen vermijden. In de loop van de afgelopen eeuwen zijn steeds meer stuwplaatsen

ontdekt. Eerst door jagers, lekker knallen met z'n allen, later ook door vogelaars. En als vogelaars een ding leuk vinden, dan wel tellen. Zodoende weten we nu redelijk goed welke soorten waar gestuwd passeren op hun weg van Europa naar Afrika. Voor de oostelijk route, via Azië, Turkije, Midden-Oosten en oostelijk Afrika (Rode Zee en Riftvallei), is becijferd dat er jaarlijks 37 zwevende vogelsoorten gebruik van maken, waarbij op de belangrijkste stuwpunten meer dan een miljoen vogels passeren. Het gaat om de complete wereldpopulatie van Schreeuwarend, Balkansperwer en Witte Pelikaan, en substantiële delen van wereldpopulaties van Ooievaar en Wespendif. Sommige van die plekken worden jaarlijks bezocht (en min of meer compleet geteld), andere echter zijn sporadisch geteld in de afgelopen tientallen jaren. In dit overzicht wordt de aandacht gericht op de tien belangrijkste plekken (met in ieder geval één van de drie hoogste aantallen passanten van één van de 12 belangrijkste soorten), namelijk Bab-el-Mandeb (Djibouti), Batumi (Georgië), Bosporus (Turkije), Bourgas (Bulgarije), Eilat (Israel), Noordelijke Vallei (Israel), Ras El Matn (Libanon), Ras Mohammed (Egypte), Golf van Iskenderun (Turkije) en Suez (Egypte). De beroerde geopolitieke situatie in deze regio zal het lastig maken om serieuze monitoring op te zetten, al kan er tegenwoordig via geavanceerde radartechnologie op soortniveau (en over bredere banen) worden gekeken. Wie weet biedt dat uitkomst. Of er inderdaad zinvol reproductie kan worden gemeten op stuwposten (verhouding adult-juveniel) zal nog moeten blijken; zonder toetsing in de broedgebieden, hoe moeilijk dat ook zal blijken te zijn (denk bijvoorbeeld aan Balkansperwer), blijft het een second-best optie. In een bijlage wordt elke toplocatie nader gespecificeerd. Mooi dat er eindelijk weer een poging is gedaan om alle kennis op een rijtje te zetten. Wie weet leidt het tot betere monitoring en nieuwe plannen bij de ondergeschoven kindjes.

Johnson J.A. et al. 2021. Temporal genetic diversity and effective population size of the reintroduced Aplomado Falcon (*Falco femoralis*) population on coastal South Texas. *J. Raptor Res.* 55: 169-180.

Deze prachtige valk leidt in Texas aan de uiterste noordrand van zijn verspreidingsgebied een kwijnend bestaan dat alleen met zeer aanzienlijke menselijke hulp (lees: kweek in gevangenschap en loslaten in het veld) kan worden gered. Tussen 1985 en 2004 en in 2012-13 werden er 927 ingepompt om de zaak een beetje op peil te houden (bedenk daarbij dat de laatste wilde vogel er in 1952 werd geregistreerd). Het huidige aantal paren bedraagt enkele tientallen tot hooguit 61 (afhankelijk van welke manier van berekenen werd toegepast), waarbij de genetische diversiteit redelijk stabiel bleef. Elk land zijn eigen Korhoen, zullen we maar denken.

Kolsters J. & Wouters P. 2021. Wespen en wespendifen in het dal van de Groote Beerze. *De Blauwe Klauwier* 2021: 126-139.

In een gebied van 320 ha langs de Groote Beerze werden in 2000 81 nesten van de gewone wesp gevonden, 21 van Duitse, 1 van Middelste en 3 van hoornaar. Van 63 nesten kon worden vastgesteld of ze oogstbaar waren door Wespendifen; dat was het geval bij 32 stuks. Een deel daarvan werd daadwerkelijk door een Wespendif gevonden en geplunderd. Partieel geplunderde nesten bleven actief, en werden tevens bezocht door andere gegadigden zoals egel en steenmarter. Na het wespenseizoen werd een deel van de nesten uitgegraven door de waarnemers. De nesten van gewone wesp

telden 4-14 raten per nest, met gemiddeld 12.225 cellen per nest. Duitse wespen hadden 5-13 raten per nest, gemiddeld per nest met 13.250 cellen. De meeste wespennesten werden langs bosranden gevonden, veelal aan de zuidzijde.

Krupinski D. et al. 2021. Ranging behaviour and habitat use in Montagu's Harrier *Circus pygargus* in extensive farmland of Eastern Poland. *J. Ornithol.* 162: 325-337.

Grauwe Kiekendieven zijn verbazingwekkende vliegers, zoals ook uit deze Oost-Poolse studie blijkt, waarbij 50 met loggers uitgeruste vogels werden gevolgd. Vooral de mannetjes vliegen in het broedseizoen lange afstanden, gemiddeld zo'n 95 km (vrouwjes 45 km), waarbij ze een gebied bestrijken van 67 km² (vrouwjes maar 5 km²). Rekening houdend met de instelling van de zenders (punten per 5 minuten) wordt zelfs gedacht aan vliegafstanden van 200 km per dag, à la de Nederlandse broedvogels en à la de afstanden die dagelijks tijdens de trek worden afgelegd. Succesvolle vogels vlogen meer dan niet-succesvolle, en de afstanden werden gaandeweg het seizoen langer. Interessant dat de mannen tijdens hun vluchten natte gebieden meden (zouden ze daar de hete adem van Bruine Kiekendieven in hun nek voelen) en vooral in vlakke, niet te structuurrijke habitats rondhingen (merkwaardig genoeg vond er geen check in het veld door de waarnemers plaats, zodat enigszins onduidelijk blijft welke landbouwgebieden ze nu echt aandeden. Ook over het voedselaanbod, in casu muizen, waren geen recente bevindingen paraat, zodat de opmerking dat de grote activiteitsgebieden samenhangen met voedselschaarste enigszins in de lucht blijft hangen. (Pawel.Mirski@emu.ee).

Luna A.P. et al. 2020. Nest-boxes for raptors as a biological control system of vole pests: High local success with moderate negative consequences for non-target species. *Biological Control* 146: 104246.

Bestrijding van muizen is sowieso niet goed (behalve in kringen waar ze als een pest worden beschouwd), maar daarvoor rodenticiden gebruiken is fouter dan fout (en het werkt niet). In deze studie werden in plaats daarvan nestkasten voor Torenvalken en Kerkuilen geplaatst, in drie verschillende gewassen (granen, luzerne en fruitboomgaarden). Netjes opgezet, het onderzoek, maar veel te kortlopend om de conclusie te rechtvaardigen dat in luzerne en fruit de lokale muizen daadwerkelijk substantieel in aantal waren teruggebracht. En of een toename van roofvogels door nestkastverschaffing nadelig is voor andere soorten? Soms wel, soms niet, volgens het onderzoek. Hoe dan ook: alles beter dan gifgebruik. Maar reken jezelf als boer niet rijk met nestkasten. Beter is het de muizen voor lief te nemen. Die komen en gaan.

McCabe R.A., Goodrich L.J. & Barber D.R. 2021. Broad-winged Hawks overwintering in the Neotropics: landscape composition and threats in wintering areas of a long-distance migrant. *J. Rapt. Res.* 55: 139-150.

Door vogels met zenders uit te rusten wordt tot in detail bekend waar ze uithangen buiten de broedtijd, bij soorten die over lange afstanden trekken naar moeilijk bereikbare gebieden vaak een openbaring. Breedvleugelbuizerds uit Noord-Amerika overwinteren in Colombia, Peru en Brazilië, vooral in altijd groen laagland en heuvelland. Daar zitten ze in intacte bossen, waar ze niet veilig zijn vanwege illegale houtkap, illegale goudmijnen (met bijbehorende kwikvergiftiging) en bosbranden (al

dan niet moedwillig aangestoken door geldwolven). Een interessante studie, want een duidelijke aanwijzing waar de problemen liggen. De vraag is alleen: en dan? Tot nu toe heeft het uitsluitend geleid tot verbeterde beschermingsstrategieën op papier, niet tot daadwerkelijke bescherming. (goodrich@hawkmountain.org).

McClure C.J.W. et al. 2021. Yearly temperature fluctuations and survey speed influence road counts of wintering raptors. Ibis 163: 593-606.

In de Verenigde Staten blijken ze 'community scientists' te hebben! Die tellen roofvogels vanuit hun setje wielen, geheel passend bij het land van de road movies. Tussen 2001 en 2018, en alleen voor Pennsylvania, telden ze ruim 85.000 roofvogels tijdens 2155 winterse autotripjes. Maar hoe betrouwbaar zijn zulke tellingen als je de stand van – in dit geval – roofvogels wilt monitoren. Dat is lastig vast te stellen (al was het maar omdat je eigenlijk een separate échte tellingen van broedvogelaantallen ernaast wilt leggen, en die ontbreken nu juist voor de uitgestrekte toendra en boreale bossen. Deze studie laat zien dat in ieder geval de wintertemperatuur een rol speelt: in koude winters worden partiële trekkers (als Amerikaanse Torenvalken en Roodstaartbuizerd) meer geteld en een langeafstandstrekker als de Ruigpootbuizerd juist minder. Dat nog los van de invloed van habitats (en veranderingen daarin in de loop van de tijd). Een variabele waar de teller de hand in heeft, en die er werkelijk toe doet, is de rijsnelheid: alle soorten namen af met toenemende snelheid, niet verbazingwekkend natuurlijk (al bleef onduidelijk of een langzame telling echt langzaam was, of gepaard ging met meer stops). Langzaam is beter, is het devies voor de autorijdende roofvogelteller. (cmclure@peregrinefund.org).

Meyburg B.-U., Angelov I. & Azar S. 2020. A corridor of soaring birds in Lebanon on the Eastern Mediterranean flyway. Sandgrouse 42: 46-58.

In de oost-Mediterrane vliegbaan van gestuwde roofvogeltrek vertegenwoordigt Libanon een meer dan gemiddeld gevaarlijk gebied. Stroperij en ongebreidelde schietlust zijn daar aan de orde van de dag, wetshandhaving is onbestaand. Om meer te weten te komen over de wijze waarop Schreeuw- en Bastaardarenden door deze flessenhals trekken, en met welke gevaren ze daar te kampen hebben, werd in 2019 (27 september-13 oktober) op Mount Baruk langs de Beqaa Vallei naar gestuwde roofvogeltrek gekeken. In die korte periode werden 8751 trekkende roofvogels in 23 soorten geteld, waarvan Zwarte Wouwen (inclusief de oostelijke lineatus-vorm), Schreeuw- en Steppenarenden 77% uitmaakten. Ook werden er 80 Bastaardarenden gezien, waarvan 48 op 1 dag (samen met 1529 Schreeuwarenden). Van de Bastaardarenden werden 36 als juveniel betiteld, 25 als (sub)adult en de rest ertussenin. Bij Schreeuwarenden werden enkele tientallen vogels met beschadigingen gezien die wezen op aanschot. De tellingen werden verricht in een natuurreservaat met bewaking, wat veilige passage betekende. Het laat zien dat aanwezigheid van daadwerkelijk beschermde reservaten veel kan uitmaken op de kansen van roofvogels om veilig door schietgrage gebieden te vliegen.

Mirski P. et al. 2021. Sex-, landscape- and climate-dependent patterns of home range size – macroscale study on an avian generalist predator. Ibis 163: 641-657.

De gevleugelde generalist in de titel zijn Schreeuwarenden, de macroschaal betreft Oost- en Zuid-Europa. Het is een studie in de broedtijd op basis van zenders, uitgevoerd

in Estland, Polen, Litouwen, Roemenië en Hongarije. Een standaardverhaal: stel variabelen in model stoppen, laten draaien en er komt wat uit (of niet); in dit geval nogal wat tegenstrijdige bevindingen die bij gebrek aan toetsing in het veld tegenstrijdig bleven. Zo waren de activiteitsgebieden het kleinst in zowel de minst als in de meest diverse habitats, waren ze klein in de buurt van menselijke nederzettingen maar positief gecorreleerd met menselijk dichtheid. De verklaringen voor deze tegenstrijdige bevindingen zijn vergezocht (landbouw zou positief zijn voor prooiaanbod, maar menselijke verstoring leidt tot verlies aan foerageergebied; beide ongetoetst). Mannen waren wat consistent in hun ruimtegebruik dan vrouwen, maar beide hadden het niet op menselijke aanwezigheid. Het blijft wonderbaarlijk, hoe ogenschijnlijk geavanceerde studies zó weinig biologie en toetsing met zich meebrengen.

Murgatroyd M. et al. 2021. Observations of large-scale diurnal raptor migration in the Horn of Africa. Sandgrouse 43: 24-33.

Van de Bab-el-Mandeb engte in de Rode Zee is veel bekend, zeer belangrijke oversteekplaats van trekkende roofvogels vanaf het Arabische Schiereiland naar Afrika. Maar hoe zit het met het achterland van deze plek? In onderhavige studie is een poging gedaan dat uit te vissen, door punt- en wegtellingen (18.482 km) te doen in noordelijk Ethiopië, Djibouti en noordelijk Somalië in 2013-19. Vooral in Ethiopië werden 22 plekken gevonden met behoorlijke concentraties roofvogels, in het bijzonder van Steppebuizers (en ook Zwarte Wouw, waaronder de *lineatus*-vorm, en Aasgier). Opmerkelijk genoeg zagen ze maar weinig roofvogels op plekken in de Riftvallei waar ze er veel verwachtten (o.a. bij Abomsa in Ethiopië), maar dat kan toeval zijn geweest (per plek verbleven ze er maar korte tijd).

Riad S.A. & Abdel-Halim E.I. 2021. Spring migration of soaring raptors, pelicans and storks over the eastern desert of Egypt. Sandgrouse 43: 34-42.

Binnen 10-15 km van de Golf van Suez, ter hoogte van het stadje Ras Shukeir, werden van 20 februari-20 maart 2019 zwevende vogels geteld. Het ging vooral om Ooivaars (8380 stuks, 58% van alle passanten), gevolgd door Witte Pelikaan (16%), Steppebuizerd (10%) en enkele handenvol andere zwevers met kleinere aantallen. Alle roofvogels samen telden 3121 stuks, verdeeld over 15 soorten. De meeste vlogen op hoogtes van <200 m, wat suggereert dat ze waarschijnlijk de kustlijn bleven volgen en bij Suez de oversteek zullen maken.

Rymesova D. et al. 2020. Parentage analysis in the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*: Are moulted feathers from nest sites a reliable source of parental DNA? Acta Ornithol. 55: 41-52.

Bij een analyse van veren van nestjongen en gevonden als ruipennen van adulte vogels op/bij 13 nesten van Zearenden in Tsjechië in 2010-16 bleek dat het in slechts 58% van de gevallen om een oudervogel van het betreffende nest ging. Terwijl er tegelijkertijd geen buitenechtelijke jongen op het nest werden aangetroffen. Dat kan niet anders betekenen dan dat bezette nesten door meer vogels worden bezocht dan alleen door het ouderpaar.

Skyrpan M. et al. 2021. Kites *Milvus migrans lineatus* (*Milvus migrans migrans/lineatus*) are spreading west across Europe. J. Ornithol. 162: 317-323.

De Zwarte Wouw die we in Europa – in ieder geval tot voor kort – tegenkwamen

was de nominaatvorm *Milvus m. migrans*. Op basis van foto's gepubliceerd in open domeinen suggereren de auteurs dat er in toenemende mate Zwarte Wouwen van de oostelijke vorm *lineatus* opduiken in Europa (maar ze houden een slag om de arm – wat betreft een toename – vanwege het geëxplodeerde aantal vogelaars). Van *lineatus* zijn nu waarnemingen bekend van Oekraïne en Finland in het oosten en noorden tot Engeland, Frankrijk en Spanje in het westen en zuiden (tot nu toe 65 waarnemingen). Daarbij aangetekend dat de waarnemingen waarschijnlijk alle betrekking hebben op hybrides van *migrans* en *lineatus*, omdat zuivere *lineatus* alleen in Oost-Siberië en in Japan voorkomt. Interessant is het gegeven dat er in toenemende mate door Zwarte Wouwen in Europa wordt overwinterd, vooral in Griekenland, Turkije en Oekraïne. Dat zou *lineatus* kunnen zijn, zoals aangetoond voor overwinterende vogels in Bulgarije, Griekenland en Spanje (*migrans* overwintert in Afrika bezuiden de Sahara). De auteurs geven enkele 'diagnostische' verschillen tussen *migrans* en *lineatus*: washuid, poten en oogring felgeel in *migrans*, bleek/blauw in *lineatus*, kleur ondervleugel diffuus bij *migrans*, en duidelijk driekleurig bij *lineatus*. *Lineatus* heeft een bredere vleugel, met duidelijker vingers (inclusief zesde handpen als duidelijke vinger), en een markant oogmasker (ontbreekt bij *migrans*). Dit geldt voor zowel adulte als juveniele vogels. Overigens, vanwege hybridisatie en invloed van voedingstoestand op pigmentatie van naakte delen zijn de zaken in het wild wat minder eenduidig.

Wouters P. 2021. Voedsel van Blauwe Kiekendieven, aan de hand van braakballen op slaapplaatsen in de Kempen. De Blauwe Klauwier 2021: 76-85.

Blauwe Kiekendieven worden, vergeleken met 20 jaar geleden, op minder slaapplaatsen geteld in de Kempen. Feitelijk resteert alleen de Cartierheide als slaapplaats; Landschotse Heide en Reuselse Moeren waren in de vroege jaren 2000 nog in gebruik. Een- of tweemaal per winter werden braakballen geraapt. Woelmuizen waren een belangrijke prooi (minstens de helft in aantallen, maar wisselend per winter), in het voorjaar ook jonge hazen. De rest wordt voornamelijk opgevuld met vogels.